

Tempelherreordenen

Frode Barkved

Følgende tekst danner utgangspunkt for et foredrag i Stavanger sist vinter, derfor den muntlige formen. Temaet har interessert meg lenge, men ble aktuelt på en karikert måte gjennom hendelsene 22. juli i fjor. Jeg opplevde det som en slags indre forpliktelse å befatte meg med det på nytt, ikke minst med tanke på at en masse morder hevdet å låne legitimitet fra en ridderorden som har betydd så mye for Europas kultur. Da jeg tok fatt i stoffet igjen, merket jeg fort at jeg ikke ville få plass til en fyllestgjørende presentasjon i et foredrag. Likevel håper jeg at teksten samt kildehenvisninger kan være utgangspunkt for leserens videre beskjeftigelse med temaet.

Da jeg under arbeidet med dette foredraget søkte etter begrepet «tempelridder» på den nettbaserte utgaven av «Store norske leksikon» fikk jeg kun ett eneste treff: Anders Behring Breivik. Hvordan er det mulig, tenkte jeg, at et nettleksikon som vil oppfatte seg som seriøst, kan være bekjent av å bruke en terrorist og en barne- og ungdomsmorder, som eneste referanse når det gjelder en ridderorden som engang preget Europa i en så omfattende og stor grad?

Ved å endre søkeordet til «Tempelherreordenen» fikk jeg likevel frem en artikkel på «Store norske», om enn meget kort. Litteraturen på og utenfor nettet er til gjengjeld full av mer eller mindre fantastiske utlegninger om dette forbundet av krigermunker. Det er svært lett å gå seg vill.

Dessuten skal det også finnes litteratur som fremdeles ikke har sett dagens lys. I følge Manfred Schmidt-Brabant, som vi skal stifte nærmere bekjentskap med senere, skal endel katedraler og klostre gjemme store hvelv med arkiver som man ennå ikke har studert. «I Vatikanet finnes det en sal med hundrevis av svære pergamentinnsnørte pakker som ikke har blitt åpnet av noen på hundrevis av år; noen har regnet ut at et team med

arkivarer ville ha brukt hundre år bare på å sortere og registrere alt dette.»¹

På den annen side finnes det noe Vatikanet nylig har publisert når det gjelder prosessen mot tempelridderne: «Nå [2007] gir Vatikanet ut en bok («Processus Contra Templarius»), et opptrykk av et dokument fra tidlig 1400-tall som ble funnet i arkivene i 2001 og som refererer til saken mot tempelridderne. De ble tiltalt for kjetteri og umoral. Dokumentet viser at paven frifant dem for kjetteri, men fant dem skyldige i umoral og at han ville reformere Tempelordenen. Senere ble han presset av franske kong Filip til å knuse hele ordenen. Boken trykkes i et opplag på 800 eksemplarer, 799 blir solgt for rundt 50 000 pr. stykk – og den siste skal pave Benedikt den 16. få.»²

I de nærmeste hundreårene etter prosessen mot tempelridderne verserte de uhyggeligste rykter om dem. De hadde solgt sin sjel til det Onde, de var Djevelens tjenere, og nettopp derfor hadde de oppnådd så mye makt og rikdom. Senere

1 Manfred Schmidt Brabant og Virginia Sease, *Compostella – Sternenwege alter und neuer Mysterienstätten*, Verlag am Goetheanum, Dornach 2004, s. 57.

2 Aftenposten 20.10.2007.

Eldre fremstilling av
tempelriddere som
brennes på bålet på Ile
de la Cité, øya i Seinen i
hertet av Paris.

forskning har brakt på det rene at «hovedkilden til dette negative bildet av tempelherrene er de såkalte tilståelser som Inkvisisjonen presset frem under tortur.»³ At det måtte gå slik er ikke til å undres over. Når noen legger glødende kull på magen din, sier du hva det skal være for å komme unna.⁴

Ved daggy fredag 13. oktober 1307 ble alle tempelriddere i Frankrike forsøkt arrestert, og godset deres overtatt av kongen. (En av teoriene til vårt noe skeive forhold til fredag den 13, sies å være nettopp denne hendelsen.) Prosessen tok syv år, og den 18. mars 1314 ble ordenens siste stormester, Jacques de Molay, brent på bålet i Paris. Hans siste ord til geistligheten, dommerne og skaren av skuelystne var: «Akkurat nå, på en så forferdelig dag som denne, og i de siste stunder av mitt liv, ser jeg falskhetens syndefullhet, og da kan jeg la sannheten triumfere. Jeg erklærer derfor, for himmelens og jordens åsyn, og vedkjenner til min inderligste skam, at jeg har begått den største av alle synder, nemlig å anerkjenne den skyld som ordenen på en så feig måte er anklaget for. Jeg bevitner – og sannheten pålegger meg det – at den er uskyldig i dette! Den motsatte erklæring fremsatte jeg kun for å avbryte torturens voldsomme smerter, og for å bløtgjøre dem som

utøvde den mot meg. Jeg kjenner straffen til alle de riddere som hadde mot til å tilbakekalle lignende bekjennelser, men dette fryktelige skue som jeg kjenner til, kan ikke få meg til bekrefte løgn med løgn. Det liv en slik svikefullhet heretter ville gitt meg, frasier jeg meg uten anger.»⁵

I ruinene av Salomos Tempel

Salomos Tempel ble plyndret og brent av den babilonske herskeren Nebukadnesar II omkring 587 f.Kr. Salomos Tempel ble senere gjenoppbygget på grunnlag av det første og fullført i 512 f.Kr. I år 19 f.Kr. begynte så Herodes den store en massiv rekonstruksjon og utvidelse av tempelet. Emil Bock, som i stor grad bygger på den samtidige historikeren Josefus, beskriver hvordan Herodes etter drapene på flere av sine sønner og til slutt på sin egen hustru ble besatt av en byggepassjon uten sidestykke, uten grenser: «Han får aldri nok

³ Karl Milton Hartveit, *De skjulte brødre*, Ex Libris, Oslo 1994, s. 47.

⁴ Se note 1, s. 154.

⁵ Oversettelse fra dansk Wikipedia, http://da.wikipedia.org/wiki/Jacques_de_Molay

av å bygge nye byer, praktfulle veier, og mektige akvedukter over hele landet. Jerusalems ansikt forandres grunnleggende. Hvor nødtørftig var ikke Salomos Jerusalem sammenlignet med Herodes' by, som synes å bestå av rene marmortalasser.»⁶ Herodes gjorde Jerusalem til et annet Rom, både bygningsmessig og når det gjaldt kunst. Det er dessuten gode grunner til å anta at han anså seg som den nye Messias.⁷ Og sto det ikke i skriften at Messias skulle fornye det gamle tempelet?

Han setter i gang, og «på Moriaklippen reiser nå tempelet seg i hvit marmor og i helt ny skikkelse med vesentlig større mål og proporsjoner». Innvielsesfesten for tempelet i år 14 f.Kr. sies å ha vært «den mest pompøse festen som har forekommet i den jødiske historie». Dette tempel ble altså bygget av denne «dyktige, psykotiske jødiske kongen, hvis slott og festninger var så monumentale og luksuriøse i sin utsmykning at de for den jødiske historieskriveren Josefus «overgår alle mine evner til å beskrive det».⁸

Vi skal ellers merke oss at den gigantomani som ligger til grunn for Herodes byggerier ikke er enestående i historien. Interessant er at tempelet bygges med vesentlig større mål og proporsjoner. Rudolf Steiner påpeker at i byggingen av Salomos Tempel handler det om at «en verdenshistorisk symbolikk kom til uttrykk. De som bygget tempelet var deg bevisst hva som der kom til uttrykk. [...] Menneskelegemet ble til et stort bilde av det Allereiligste. Et ytre sinnbilde for dette menneskelige legemet skulle tempelet være [...]».⁹ Man kan jo selv tenke seg hva som «kom til uttrykk», rent menneskelig, i Herodes' overproporsjonerte og voldsomme byggemani. «På den åttende dagen i den jødiske måneden Ab, i slutten av juli år 70 etter Kristus, befalte Titus,

den romerske keiseren Vespasians sønn som ledet den fire måneder lange beleiringen av Jerusalem, hæren gjøre seg klar til å storme tempelet ved daggry.»¹⁰

Datoen var den samme da Babylonerne ødela tempelet mer enn 500 år tidligere. Det var en voldsom likstank. 500 jøder ble korsfestet daglig. Åtseldyr fråtset i menneskekjøtt. Ildspåsettelsen og stormingen av tempelet beskrives slik:

«Kampene raste om kapp med flammene. Halvt svimeslåtte, utsultede jerusalemitter vandret fortapte og fortvilte gjennom de brennende portene. Tusenvis av sivile samlet seg på trinnene foran alteret og ventet på å slåss til det siste eller bare dø uten håp. De fikk strupen skåret over av de opphissede romerne, som var det en masseofring. «Rundt alteret lå de døde oppå hverandre», mens blodet rant ned trinnene. Ti tusen jøder døde i det brennende tempelet.»

Neste dag ble tempelets skattkammer plyndret og brent. «Der fant de 6000 kvinner og barn som klynget seg sammen og ventet på dommedag. En «falsk profet» hadde sagt at de kunne vente et «mirakuløst tegn på redning» i tempelet. Legionærene satte ganske enkelt fyr på passasjene, og alle der inne ble brent levende.»

Opprettelsen av Tempelherreordenen

Det var i ruinene av denne siste ødeleggelse at tempelherreordenen tusen år senere ble opprettet. Med Rudolf Steiners ord: «I 1119 grunnlegges Tempelherreordenen. Fem franske riddere under ledelse av Hugo de Payens samles på det hellige sted hvor mysteriet på Golgata utspilte seg. Der grunnlegger de en orden som fullt og helt skulle vie seg til tjeneste for Golgata-mysteriet. Sitt første viktigste ordenshus har de umiddelbart ved siden av det sted hvor Salomos Tempel engang stod. Slik ser man altså på dette urgamle hellige sted et samvirke mellom den visdom som forbedret kristendommen, den salomoniske visdom, og alle de fornemmelser og følelser som har oppstått ut fra den helligste begeistring for Golgata-

6 Emil Bock, *Caesarer og apostlar*, Kosmos Förlag, Järna 1971.

7 Tidlige kristne teologer som Tertullianus og Epifanios skriver at «Herodianerne har sagt at Herodes er Kristus».

8 Simon Sebag Montefiore, *Jerusalem*, Cappelen Damm, Oslo 2011.

9 Rudolf Steiner sitert etter René Maikowski i *Auf der Suche nach dem lebendigen Geist*, Verlag Die Kommenden, Freiburg 1971, s. 80.

10 Denne og følgende beskrivelse at tempelets endelige ødeleggelse er fra Simon Sebag Montefiores *Jerusalem* (se note 8).

mysteriet og dets representant Kristus.»¹¹ Dette utspiller seg i tiårene etter de første korstogskampene i 1099 og stormingen av Jerusalem, som etter en lang, pinefull beleiring utartet i et grotesk blodbad: «Spedbarn ble revet ut av mødrenes armer og hodene deres knust mot murene. [...] 10 000 mennesker, blant dem mange muslimske prester og sufi-asketer, ble drept på Tempelhøyden, inkludert 3000 som hadde stimlet sammen i al-Aqsa.»¹²

Det skulle bli vanskelig å holde Jerusalem og områdene rundt. Det var mildest talt utrygt å bevege seg i datidens Palestina. Likevel kom det en jevn strøm av pilegrimer dit. Fra Europa ble det organisert store og omfattende pilegrimsreiser. Og de reisende trengte både beskyttelse og pleie. Pleien ble ivaretatt av sykepleierne i «Johanitterordenen» og dessuten av «Brødrene av det Tyske Hus» som siden ble nykonstituert i Europa som «Den Tyske Orden».

Tempelherreordenen arbeidet ut fra munnhullet «heller hindre enn å hele». De konsentrerte seg utelukkende om å verne og beskytte.¹³ Det var først og fremst den risikable pilegrimsleden mellom Jaffa og Jerusalem de vokter.

Balduin den 2. (eller «den lille» som han også kaltes) lot dem holde til i «sitt Salomos tempel», dvs. i al-Aqsa-moskeen, som korsfarerne hadde plassert et kors på toppen av ettersom den ansås å stå på ruinene av Salomos Tempel. Historikeren Simon Sebag Montefiore skriver at mange korsfarere trodde moskeen egentlig var bygd av kong Salomo, eller i det minste av Konstantin den store. Han tilføyer at «tempelridderne gjorde om det islamske Haram al-Sharif (Tempelberget) til et kristent kompleks av helligdom, arsenal og losji». De «bygde en romslig tempelriddersal (som det er bevart spor av) rundt sørveggen. [...] Herodes' underjordiske saler, som de kalte Salomos

saler, huste ordenens 2000 hester og 1500 pakk-kameler. [...] På toppen av al-Aqsa lagde de ifølge den tyske munken Theodorich som besøkte byen i 1172, «en overflod av hager, gårdsrom, forkam-mere, vestibuler og regnvannsissterner.»¹⁴

Tempelherreordenen, eller «De Fattige Ridderne av Salomos Tempel» som de opprinnelig het, ble etter hvert en kulturimpuls også i Europa. I 1128 ble ordenen nyopprettet av pave Honorius den 2. på kirkemøtet i Troyes i Frankrike. En sentral person i grunnleggelsen var Bernhard de Clairvaux, som antagelig var den mest innflytelsesrike personlighet i Europa på 1100-tallet. Det er han som innkaller til konsilet i Troyes og innstifter en åndelig ridderorden, der kjernen altså skal bestå av tempelridderne fra Jerusalem. Denne innstiftelsen må ses i sammenheng med Bernhards arbeid for å helbrede ikke bare det han mente var blitt et dekadent munkevesen, men også et riddervesen i forfall. Mye talar for at ridderidealene har bidratt til å humanisere kulturen, ikke minst gjennom den hellige ed som ble avlagt om å «beskytte den hellige kristne tro, bekjempe all urett, styrke fred og rettferdighet, beskytte far- og morløse barn, jomfruer og enker og være tro mot konge og land». Men, skriver historikeren Carl Grimberg: «Vel var det her, som i alle ideelle bevegelser, bare et fåtall som virkelig maktet å holde idealismens fane høyt.»¹⁵

Både ridderturningene med sin pomp og prakt og livet mellom turningene, så Bernhard og kirken på med ublide øyne. Luksusbehov og jåleri var blitt sterke ingredienser i tidens ridderliv: ridderen førte et typisk overklasseliv i dovenskap og vellevnet. Han ble karakterisert som en slags pynsedyk «moteløve». «Moralen på borgene sto heller ikke høyt. Kvinnen ble nesten tilbedt, ridderne betraktet henne som en slags skytshelgen. De kjempet for henne, mottok sin lønn av henne, og det finnes eksempler på at ridderne har trukket ut negler eller hugget av en finger for å bevise sin elskede sin troskap.»¹⁶

11 Rudolf Steiner, *Innere Entwicklungsimpulse der Menschheit* (GA 171), Rudolf Steiner Verlag, Dornach 1984, s. 118. Når det gjelder datering finnes det ulike henvisning; noen sier 1108, andre 1118, og Steiner altså 1119.

12 Se note 5.

13 John Charpentier, *Die Tempel*, Ernst Klett Verlag 1965, s. 15.

14 Se note 8, s. 282.

15 Carl Grimberg, *Menneskenes liv og historie*, bd. 8., s. 117, 118, Cappelen Forlag, Oslo 1989.

16 Finn Jor, *Bernhard av Clairvaux – hersker og helgen*, Forlaget Land og Kirke, Oslo 1953, s. 126.

I Tempelherreordenen overbygges skillet mellom ridder og munk – begrepet riddermunk blir en virkelighet. Om den nye ridderorden sier Bernhard: «Med uavlatelig kraft skal den kjempe en dobbel kamp, så vel mot kjøtt og blod som mot ondskapens ånder.» Dermed brøt ordenen med middelalderens klare inndeling mellom munk og ridder, mellom det innadvendte og det utadvendte. Bernhard beskriver ordenens liv i begeistrede ordelag: «I måltider og i drakt vokter man seg vel for alt overflødig, og man spør ene og alene efter hva som er nødvendig. Man lever sammen i et muntert og nøysomt fellesliv uten hustruer og uten barn, og for i ett og alt å holde mål i evangelisk fullkommenhet lever de alle på samme vis i ett og samme rom, uten egen eiendom, ivrige efter i fredens bånd å bevare enhetens ånd. Man skulle tro at de alle hadde ett hjerte og én sjel, idet ingen av dem følger sitt eget hode, men langt snarere beflitter seg på å lyde dem som befaler. De sitter aldri med hendene på fanget, de flakker ikke nysgjerrige omkring, men når de ikke kjemper – hva riktignok sjeldent er tilfelle – spiser de aldri brød uten å arbeide for det, de reparerer hull i klærne, gjør i stand våpnene og ordner det som kommer i uorden, utfører i det hele tatt alt det som deres ordensmesters bud eller det felles behov tilskynder dem å gjøre.»

Bernhard kan videre fortelle at tempelridderne avskyr sjakkspill og terninger, hater jakt på ville dyr og ikke morer seg med å jage fugler. «De vemmes ved komediespillere og trollmenn, ved dem som forteller fabler og ved trubadurene som synger narraktige sanger. Og gjøglernes forestillinger regner de som forfengelig og tåpelig blendverk.»¹⁷ Ordensreglene var strenge. Med Rudolf Steiners ord: «Den skrevne og også den uskrevne ordensregel innebar: Å ikke ha annet for øye enn å oppfylle hjertet og sjelen med den hellige Golgata-hemmelighet, og med hver eneste blodstråpe å virke for en gjenforbindelse mellom de hellige steder og maktområdet for den europeiske vilje. I hvert øyeblikk skulle de tenke og fornemme at de utelukkende tilhørte denne oppgaven. [...] Blodet skulle ikke tilhøre dem selv, men ene og alene oppgaven,

¹⁷ Samme som note 16, s. 128.

og dersom de sto overfor en tredobbel overmakt skulle de ikke flykte; hver eneste tempelridder måtte holde stand, også når tre ikke-troende kjempet mot ham. I hvert øyeblikk av sine liv måtte de tenke at blodet som rant i årene ikke tilhørte dem selv, men deres store åndelige oppgave. Det de ervervet seg av rikdommer skulle ikke tilhøre noen enkeltperson. Den enkelte skulle ikke eie noe, all eiendom tilfalt hele ordenen. Dersom man overvant en fiende skulle man ikke ta annet utbytte enn den beseiredes hampesnor som var snørt rundt lendene, et tegn på det frivillige arbeid de hadde påtatt seg for det man den gang anså som frelsen for den europeiske ånd. Mer som dyp følelse enn som ettertanke var den mektige oppgaven et kall: å styrke det individuelle, personlige sjeleliv, for at dette sjeleliv helt kunne gå opp i den fortløpende kristne utviklingsstrøm.»¹⁸

I kamp, het det, skulle man være sindig: Mild som et lam og vill som en løve. En interessant ordensregel var denne: «Ingen bøyer seg for en annen broder fordi han har høyere byrd, kun dersom han er dyktigere.»

Tempelherreordenens kulturelle impuls og religiøse toleranse

Lex Bos, og andre med ham, gjør oppmerksom på at grunnleggelsen av Tempelherreordenen sammenfaller med påbegynnelsen av katedralbyggingen i Europa. Det er snakk om byggingen av rundt 300 katedraler som sammenfaller med Tempelherreordenens levetid (ca. 1118-1314). Videre ser vi at det bygges et nettverk av veier som skaper forbindelse mellom byggeplassene, og av klostre, ordenshus og gjestgiverier for reisende.

Bos skriver at «det forekom ingen epidemier, og man levde i sikkerhet. Et nytt bank- og pengevesen muliggjorde handel og utvikling av livet i byene».¹⁹ Tempelridderne utviklet et helt nytt kredittsystem. «Mange i ordenen drev internasjonal bankvirksomhet og innsamling av penger for å finansiere virksomheten. De oppbevarte

¹⁸ Som note 11, s. 119.

¹⁹ Lex Bos, *Tempelherreordenen – en sosial impuls for vår tid*, Antropos Forlag, Oslo 1989.

og transportere penger, og dessuten lånte de ut penger til konger og andre. En kunne sette inn penger på et kontor og ta ut pengene i lokal valuta i et annet land.»²⁰ Betaling med sjekk har sitt utgangspunkt hos dem.

Disse krigermunkene nøyte en usedvanlig stor tilitt både fra konge- og pavemakt, og fra alle kanter strømmet det gaver i form av gods og gull til ordenen. En kilde nevner 10 500 «komturier» (ordenshus) i form av herregårder med sidebygninger, spredt over de ni provinsene Frankrike, Portugal, Castilla og Leon, Aragonia, Mallorca, Tyskland, Italia, Apulien og Sicilia, England og Irland.

Tempelherreordenen var helt autonom og sto verken under keiserlig eller pavelig makt, den hadde sine egne lover, sin egen domstol.

Den franske forfatteren Joséphin Péladan (1858-1918) skriver: «Det skjønneste Frankrike oppnådde på gjerningenes område i middelalderen, er korstogene og Tempelridderordenen.» Og fortsetter: «Disse som via et mystisk løfte var «transplantert» fra Orienten til Vesten, var verken eksentriske eller korrupte. Etter et halvt århundre våknet det i dem en forbausende genial tanke, de ante at kreditten var den store makten!» I ettertid har man tenkt at Tempelherreordenen tok opp impulser fra både jødedommen og Islam. Péladan mener at når det gjaldt utbredelsen av sitt bank- og kredittvesen, hadde de sitt forbilde hos jødene, som ble regnet som dyktige forretnings- og handelsfolk.²¹

Sikkert er det at tempelridderne – i grell motsetning til kvasi-tempelridderen vi nevnte innledningsvis – etter hvert utviklet «en religiøs og kulturell toleranse som var en sjeldenhet i europeisk middelalder», slik Karl Milton Hartveit skriver. Han fortsetter: «Det var for eksempel ganske vanlig at ordenen benyttet arabiske og jødiske sekretærer og tjenere, og mange ledende tempelherrer behersket både arabisk og hebraisk. Det som var mest provoserende i Kirkens øyne var imidlertid tempelherrenes tanker om at alle religioner bare var forskjellige utforminger av samme innhold.

Tankene deres kretset om det over-religiøse, det vil si en felles-religiøs kraft som skulle være bindeledd mellom alle religioner og som måtte være overordnet en fanatisk tro. I praksis ga dette seg utslag i forestillingen om å forene de tre store religionene kristendom, jødedom og islam. Det var en tanke som virket uhyre provoserende på 1200-tallets paver.»²²

Fra Salomos Tempel til katedralen i Chartres

Av dem som har forsket spesielt på Tempelherreordenens forhold til katedralbygningen er John Charpentier og René Maikowski. I boken *Auf der suche nach dem lebendigen Geist* behandler sistnevnte dette forholdet, for øvrig med god støtte i Charpentiers tidligere arbeider.²³ Han spør: «I år 1130 begynner gotikken. På få år når den sin ferdigstilling. Hvem utviklet den? Hvorfra kom så fort skolerte byggmestere og kunstnere? Hvorfra kom pengene til å bygge så mange katedraler? I de 26 år det tok å bygge katedralen i Chartres (1194-1220) var det bare i Nord-Frankrike samtidig omtrent 20 katedraler under bygging.»

Charpentier mener å påvise at Bernhard av Clairvaux – som for øvrig levde i en dypt mystisk-religiøs forening med Maria Gudsmøder, og hvis yndlingssted i Bibelen var Salomos høysang – etter opprettelsen av ordenen i Troyes i 1127 sendte tempelridderne tilbake til Jerusalem med et bestemt oppdrag: nemlig å finne ut hva som lå til grunn for byggingen av Salomos Tempel.

Manfred Schmidt-Brabant, som har gjort dyptgående studier av ulike mysteriestrømninger og mysteriesteder, peker på at Jerusalems erobrere og tempelets ødelegger Titus tok med seg den syvarmede lysestake fra Tempelets aller helligste, men ikke Paktens Ark. En teori går ut på at man der ikke bare kunne finne Moses' steintavler, men også proporsjonene og målene til Salomos Tempel. Til i dag har man ingen bevis på at Paktens ark noen sinne er blitt funnet; mange mener at den fremdeles ligger under tempelhøyden i Jeru-

²² Som note 3, s. 46.

²³ René Maikowski, *Auf der Suche nach dem lebendigen Geist*, Verlag die Kommenden, Freiburg 1971, s. 69.

²⁰ Wikipedia.

²¹ Som note 13, s. 63.

«Alle katedralers mor» i Chartres.

til grunn for gotikken», og at de som introduserte ideene og ga impulsen til byggingen var innvidde. Ifølge ham ble sjelene preget av spiritualitet og moral gjennom opplevelsen av katedralene.

salem, andre at den ble ført til Etiopia, der den er strengt bevoktet. Schmidt-Brabant beskriver hvordan det under tempelhøyden med alle dens ganger og huler mange steder finnes eldre åpninger som er gjenmurt og lukket.

En teori er at Tempelridderne fant Paktens Ark da de holdt hus der. «Det finnes henvisninger hos Rudolf Steiner som bekrefter dette. I Paktens Ark finnes ur-målene for menneskehetens byggetutvikling.»²⁴

I det allerede nevnte konsilet i Troyes i 1127 var prominente geistlige fra hele Frankrike samlet, og ikke lenge etter reiste de første katedralene seg i de områdene disse geistlige representerte. Den første er abbed Suger fra Saint-Denis, som bygger inn en gotisk apsis i kirken, noe som mennesker fra hele verden kom for å skue. Han forfattet dessuten et skrift der det står: «Det vi her forsøker, er atter å knytte en forbindelse til Salomos Tempel.» Siden får vi erkebiskopen av Sens, Heinrich Sanguier, som lar bygge den første gotiske fasaden, og kort deretter Gottfried av Chartres den første gotiske kongeportalen, og slik går det videre.

Ifølge Rudolf Steiner handlet byggingen av de store katedralene ikke bare om å reise mektige gudshus. Han hevder at «det ligger noe dypere

Byggestilen som utgikk fra den store tanken til de innvidde, virket langt inn i fremtiden. Sjeler som har opptatt gotikken i seg, refererer Schmidt-Brabant Steiner, vil i sin neste inkarnasjon uttrykke noe av denne indre gemyttsforfatningen.

Schmidt-Brabant siterer og kommenter Steiner på følgende måte: «Gotikkens former og proporsjoner virker inn i det underbevisste, de formidler en avglans av sfærenes musikk. Det man opplevde i gotikken, er en avglans av den sfæremusikken som oppstår når englene kommuniserer med hverandre. Som sfæremusikk lever verdensintelligensen sammen med de hierarkiske vesener. Musikk er englenes språk seg imellom, sfæremusikk er hierarkienes innbyrdes språk. I Mars-sfæren styrer Dynamis det orkestrale, i Jupiter-sfæren formidler Kyriotetes det sanglige, musikkens logikk, og så til slutt i Saturn-sfæren, i Tronenes verden, toner verdensordet som musikk, eller musikken som verdensord.» Egentlig, tilføyer Schmidt-Brabant, ble gotikken bygget med tanke på den neste inkarnasjonen for de mennesker som den gang skuet den.²⁵

«Retningen [Chartres]katedralen var bygget i og mange detaljer i bygget viser at det forelå spesielle kunnskaper og spesifikke hensikter», skriver Maikowski. Det er en kjent sak at man i middelalderen aldri bygget bare for byggingens skyld,

²⁴ Manfred Schmidt Brabant og Virginia Sease, *Compostela – Sternwege alter und neuer Mysterienstätten*, Verlag am Goetheanum, Dornach 2004, s. 151-152.

²⁵ Samme sted, s. 151,152.

fortsetter han, her gjaldt ikke det senere prinsippet «kunst for kunstens skyld». Katedralen ble bygget på byens høyeste sted, på et punkt som tidligere var midtpunktet for en omhegnende skog gjennomsyret av druidekulturens offer-handlinger og riter. Haugen der katedralen ligger ble kalt «Lieu des Forts», slik man betegnet en by der det fantes innvidde. «Det finnes», som dikteren Maurice Barrés uttrykker det, «byer der Ånden vever.»

Chartres er et urhellig sted som går langt tilbake til den megalittiske kulturperioden. Her opplevde man spesielt sterkt Moderjordens, Gaias krefter. Kirken ble da også viet til Gudsmoderen. Det finnes grunner til å anta at de som bygget katedralen – og noe lignende kunne sies om alle hellige hus, også våre egne stavkirker – hadde en intuitiv viten om eteriske kraftstrømninger. Rundt Chartres mente man at det fantes «en jordstrøm som virket fornyende på mennesker og andre livsvesener», og at katedralen i Chartres «i sine anlegg, i proporsjonene og i hele oppbygningen er et uttrykk for disse kraftvirkningene».²⁶

Rudolf Steiner sier det slik: «Ideen til Salomos Tempel lever opp på nytt hos tempelridderne, som ville føre tanken bak tempelet over til Vesten.» Og han fortsetter: «En kvinne sto i midtpunktet for tempelridderens lære, den guddommelige Sofia.» Sofia – visdommen – var i gamle tider ikke så abstrakt som nå, men et levende kosmisk visdomsvesen. Det var denne kosmiske visdommen som lå til grunn for byggingen av Salomos Tempel.

Schmidt-Brabant skriver at tempelridderne hadde et «spesielt sterkt forhold til den vesensaktige opplevelsen av stjerneverdenen, til stjernevisdommen.» Han mener å se en karmisk utviklingslinje hos tempelridderne som kommer fra de gammellegypiske Isis-mysteriene (Isis ble her opplevd som stjernevisdommens gudinne). Senere skal de ha vært forbundet med byggingen av Salomos Tempel, og opplevd treklangen Salomo, Hiram og dronningen av Saba. Dronningen av Saba bærer Isis' stjernevisdom videre. «Så kom et viktig livspunkt for tempelridderne», fortsetter

²⁶ Som note 23, s. 70.

Schmidt-Brabant: «Mange av dem var inkarnert som elever i Pythagoras' skole, umiddelbart som elever, eller i omkretsen.» I denne mysterieskolen intensiverte de sin imaginasjonskraft og opplevde verdensharmonien, som var gjennomstrømmet av matematiske lovmessigheter.

Mellom inkarnasjonene har tempelridderne også fått inspirasjoner. Schmidt-Brabant nevner i den forbindelse en kristen fornyelse av Isis-mysteriet, som ifølge Steiner skal ha funnet sted gjennom et samvirke mellom den kristne biskop og evangelist Markus og den innvidde Isis-presten Ormus, som gikk over til kristendommen. Dette fant sted i Alexandria i det første århundret etter Kristus.

Som vi har sett, peker Steiner på at Sofia var den gudinnen som sto i midtpunktet for tempelridderne. Schmidt-Brabant skriver at Sofia er «et nøkkelord for alt det som tempelridderne gjør. Hemmeligheten ved Isis-Sofia var det som gjennom den store verdens-eter-hemmelighet nå vesensaktig-gudinneaktig ble skuet av tempelridderne. Vesensaktig-gudinneaktig skuer de den store verdens-eter-hemmelighet, som Isis-Sofia lever i.»²⁷

På samme måte som vi snakker om makrokosmos og mikrokosmos, kan vi ifølge Schmidt-Brabant snakke om den himmelske stjernevisdom, Sofia-vesenet, som det makrokosmiske aspektet av Moder Jord, av Gaia.

Tempelridderens impuls for vår tid

I Rudolf Steiners mysteriedrama «Sjelens prøve» (1911) finnes det en sekvens der Tempelherreordenen kommer frem. Den levde jo videre i forskjellige former etter den offisielle oppløsningen av ordenen. Dette bildet er ifølge Michael Debus ganske sikkert fra år 1324, og utspiller seg i Burgenland, syd for Wien. Her drev Tempelherreordenen gruve drift som ga arbeid til landsbyens menn.²⁸

Det er en temmelig dyster stemning som råder i Tempelridderens borg, men likevel ser ridderne fremover: «Fra alle kanter spaner fiender / for å

²⁷ Som note 24, s. 142-144.

²⁸ Michael Debus, *Lebenskrisen und Lebensdynamik*, Verlag am Goetheanum, Dornach 2011, s. 90-97.

få mulighet å røve fra oss / de eiendommer, vi ei kjøpte for vår egen nytte, / men kun har anvendt som et middel / til å samle mennesker rundt oss, / i hvilke sjeler vi formår / å utså frø for fremtids dager. / Når disse mennesker engang / fra åndens rike atter vender / til et fornyet jordeliv, / skal frøene til grøde modne.»²⁹

Etter Tempelherreordenens oppløsning levde den altså videre, dels i skjul, dels under andre navn. Den hadde jo, ifølge Lex Bos, fullbyrdet et nytt trinn i klostervesenets utvikling. Klostrene ble både mer utadvendte i disse to hundre årene, og fikk dessuten et sterkere innbyrdes forhold, et levende nettverk: «Den løse forbindelsen mellom klostre innenfor en eksisterende orden blir til en organisasjon av ordenshus som utøver en sterk sosial og økonomisk innflytelse i Europa. Det innadvendte klostervesenet blir omformet til en utadrettet samfunnsmessig organisasjon. Og den teologisk orienterte vitenskapen i klostrene begynner å bli omformet til naturvitenskap som blir bedrevet ved universitetene og som er rettet mot sanseverdenen. Denne forvandlingen blir fullbyrdet i løpet av de to århundrene da tempelherrene er i virksomhet.»³⁰

Rent bortsett fra at tempelridderne f.eks. i Skottland levde videre under navnet Distelordenen (etter hvert med god støtte og under beskyttelse av Jakob den 1.), i Portugal under navnet Kristusordenen, i Spania under navnet Orden de Montesa, og også under andre navn: også som oversanselig inspirasjon levde tempelridderånden videre. Goethe ble for eksempel medlem i et slags «høygradssystem» som hadde navnet «Strikten Observanz», og her svor han den samme ed som Bernhard av Clairveaux en gang hadde forfattet for tempelridderne. Rudolf Steiner har påpekt hvordan tempelridderne fra den åndelige verden virket inspirerende inn i europeisk åndsliv.

Det finnes mange som påberoper seg å være etterfølgere av tempelridderne; mange bruker visstnok også Tempelherreordenens gamle attributter

29 Rudolf Steiner, *Fire mysteriedramaer*, Vidarforlaget, Oslo 1994.

30 Som note 19, s. 11.

og ritualer. Det kan nok være utmerkede mennesker blant disse. Men dersom vi vil lete etter hvor tempelridderens impuls lever videre i dag, er det slett ikke sikkert vi vil gjenfinne den i ytre former, i ordener, i riter, symboler og klesdrakter. Jeg tror vi kan finne deres impuls hos enkeltmennesker og grupper av mennesker som på en eller annen måte i seg selv forbinder en indre åndelig fordypelse og et sosialt engasjement med hverandre. Det kan være innen kunsten. Jeg tenker blant annet på Steiners arkitekturimpuls, hvor det nettopp handler om en menneskeliggjøring av de bygg som omgir oss. Vi vet at det første Goetheanum nettopp var bygd ut fra åndelige-kosmiske forhold, blant annet gjennom den lille kuppelen som hadde å gjøre med dyrekretskrefter, og den store som hadde å gjøre med planetkretser.

Jeg tenker videre på hele den sosiale tregreningsbevegelsen som oppsto i 1919, men som i dag har oppgående, moderne og spirituelle representanter i personer som Nicanor Perlas fra Filippinene, Ibrahim Abouleish fra Egypt og Yeshayahu Ben-Aharon fra Israel. Alle tre har vakt internasjonal oppmerksomhet med sine initiativ, og de inspirerer hundretusener, kanskje millioner av mennesker over hele verden med sine ideer og sin innsikt i hvordan et menneskelig og bærekraftig samfunn kan se ut.

Vi kan gå videre til mange virksomhetsområder: pedagogikk som bygger på et åndelig menneskebilde, legekunst, jordbruk. Schmidt-Brabant skriver: «Først og fremst lyser tempelridderens store verdensmisjon videre: i menneskets selvbestemmelse i religiøse og sosiale anliggender.»

En 16 år gammel gutt som var på Utøya 22. juli, skrev et åpent brev til gjerningsmannen der det heter: «Kjære Anders Behring Breivik! [...] Du omtaler deg selv som helt, ridder. Du er ingen helt. Men en ting er sikkert: du har skapt helter. På Utøya den varme juldagen skapte du noen av de største heltene verden har sett, du samlet alle verdens mennesker. Svart som hvit, mann som kvinne, barn som voksen, rød som blå, kristen som muslim.» (Ivar Benjamin Østebø, 16 år)

Jeg vil mene at langt de fleste av drepte og overlevende på Utøya sto nærmere tempelridderens idealer enn han som tilranet seg navnet. Ω